

Kazinczy Ferenc és a Szirmayak

Szirmay Gábor, Budapest (szirmayg@t-online.hu)

Kazinczy Ferencről, a magyar kultúra és irodalom, valamint a felvilágosodás korának kiemelkedő személyiségéről nem csak nyelvészeti és irodalomtörténeti közleményekben, tanulmányokban olvashatunk, hanem sokszor találkozhatunk nevével történelmi, levéltári, sőt genealógiai tanulmányokban is. Ezért gondoltam, hogy rövid forrásismertetőnek helye van a Matrikula folyóiratában is. (A cikk megjelent korábban a Tiszántúli Történész Társaság 2008. évi közleményében is.)

A mai világban már csak kevesen tudják, hogy Kazinczy Ferenc a nemzeti nyelv és művelődés lánglelkű apostola, a magyar írásművészet megteremtője, sokoldalú és valóban csodálatraméltó tevékenysége közben még genealógiával is foglalkozott.¹

Kazinczy levéltárosi tevékenysége közismert, hiszen a nevét viselő sátoraljaújhelyi levéltár – melyet az ugocsai Szirmay Antal főlevéltárnok 1772-ben alakított ki² – felülvizsgálatát végezte 1815-től, majd rendszeres rendező munkát és történelmi kutatásokat végzett 1831-ig. A levéltár fő helyszíne lett irodalmi levelező munkájának.³

Kazinczy Ferenc szoros rokoni kapcsolatban volt a szirmai és szirmabesenyői Szirmay családdal. Nagyapja, Kazinczy Dániel a Thököly és Rákóczi szabadságharcokból ismert Szirmay András (1656–1723) leányát, Terézt vette feleségül és tőle született Ferenc apja József. Kazinczy Ferenc felesége gróf szendrői Török Sophie, Szirmay József (1811–1903) feleségének, gróf szendrői Török Teréznek a nagynénje volt, aki az én ükanyám.⁴

Ferenc és öccse Dániel gyermekkori tanulmányait együtt végezte másodfokú unokatestvérével Szirmay Andrással (+1811) Alsó–Regmecen, Késmárkon és Sárospatakon. Kazinczy számára különösen becses tárgyi emlék volt egy német nyelvű Szentírás, amely nagyanyjának, Szirmay Teréznek volt a bibliája és saját bevallása szerint ebből tanult meg németül.⁵

¹ Komáromy András: *Kazinczy Ferenc, mint genealógus*. Turul, 1897. 1.

² Szirmay Gábor: *Az ugocsai szirmai Szirmay család története. Régi magyar családok*. 7. Debrecen, 2007. 72. p.

³ Homonnay Nándorné (szerk.): *Sátoraljaújhely*. Sátoraljaújhely, 1975.

⁴ Szirmay Gábor: *A szirmai és szirmabesenyői Szirmay család története*. Régi magyar családok. 9. Debrecen, 2010. V. tábla, 324. p. IX. tábla, 328. p.

⁵ Kazinczy Ferenc: *Az én életem*. Szerk.: Szilágyi Ferenc. Bp. 1987. 51. p.

*Szirmay Antal urat én kértem meg 1812-ben, hogy familiájának eredetét, elágazását, történeteit ír-
ná meg 's eresztené ki. – írta Kazinczy Szirmay Kalos Bertalannak 1820-ban.⁶ Szirmay Antallal 1812.
évi haláláig szoros baráti viszonyban volt. Antal temetéséről írta Kazinczy, Cserei Miklósnak: *Midőn az
udvaron a koporsót cselédek akarták a templomig vinni, én azokat eltoltam, s magam vivém.*⁷ Ferenc
vállalkozott arra, hogy Antal halála miatt a Szirmay család történetéről szóló félbemaradt művet átírja és
befejezze. A könyv *A Szirmay ház a Magyar Nemzet Európába költözése olta a mai időkig* címmel a
Magyar Tudományos Akadémia Kézirattárában található.⁸*

Kazinczy költészetében is találunk Szirmay vonatkozású verset. *Egy rokonomhoz és szeretett ba-
rátomhoz ...Szirmay Jánoshoz.* – olvasható egy szonettje előtt, mely szintén a Magyar Tudományos
Akadémia Kézirattárában található.⁹

Ismert Kazinczy kiterjedt levelezése, mely kor- és kultúrtörténeti dokumentum. Ezrével írta a vá-
lasztékos nyelvezetű irodalmi, kultúrpolitikai és egyéb tartalmú leveleit. Levelezését 1890 és 1911 kö-
zött Váczy János 21 kötetben jelentette meg. A vaskos kötetek 5933 levelet tartalmaznak, melyekből
3200-nál többet Kazinczy írt. Korán sem mondhatjuk, hogy a teljes levelezés anyagát ismerjük. Nem
szerepel a kötetekben az a levél sem, melyet Kazinczy Ferenc 1809-ben írt Szirmay Péter (1741–1809)
özvegyének Pottornyay Ilonának, férje halála alkalmából. Péter korábban már említett Szirmay András
(1656–1723) unokája volt.¹⁰ A levél a Magyar Országos Levéltár P szekciójában a Szirmay család levél-
tárában található.¹¹

Szirmay Péter és felesége 39 évet éltek boldog házasságban a Zemplén vármegyei Rákócon épí-
tett kastélyukban. Négy gyermekük született, kettő leány: Anna és Katalin, és két fiú. Mihály apja halá-
lakor nőtlen volt, Tamásnak és feleségének, Sulyovszky Teréznek nem volt gyermeke.

A Péter özvegye által küldött gyászjelentésre válaszolt Kazinczy Ferenc az alábbi gyönyörű nyel-
vezetű levéllel:

Nagyságos Asszonyom!

*A legérzékenyebb tisztelettel vettem én Nagyságodnak hozzám is eresz-
teni méltóztatott levelét, mellyben az Úrnak Uram Bátyámnak kimúltát vélem*

⁶ Szirmay Kalos család levelesládája. No. 203.

⁷ König György: *Szirmay Antal*. Bp. 1903. 24. p.

⁸ Magyar Tudományos Akadémia Kézirattár. 363/1

⁹ Kazinczy Ferenc: *Magyar régiségek, ritkaságok*. MTA. Kézirattár. K. 625. jelű kézirat. 116. p.

¹⁰ Szirmay Gábor: *A szirmai és szirmabesenyői Szirmay család története*. Régi magyar családok 9. Debrecen, 2010. V. tábla, 324. p.

¹¹ MOL. Szirmay család levéltára. P 1844. 3. cs. 2. t. 16. p.

tudatni engedi. Valamint szerencsének néztem mindenkor azt, hogy a Szirmay házzal engemet szorosbb rokonság láncza egyesít: úgy más részről Nagyságodnak erántam kegyesen mutatott figyelme kevélyé téssen. S midőn ezért Nagyságodnak szíves hálámat bémutatom, bátor vagyok egyszersmint legigazságossabb fájdalmát azon tekintet által enyhítgetni, hogy ez a minden csapásnak legkeservesbbike Nagyságodat nem első esztendejiben érte szerencsés házas életének, hanem akkor már, midőn a természet a maga adóját megkívánhatta s Nagyságodnak a maga sok ritka tulajdonságú négy gyermekeinek szemlélésében egy illy szerető s jó férj elvesztéséért nem szük pótléket lelhet. A veszteség egészen helyre nem hozható lévén, az minden óhajtásom hogy Nagyságodnak fájdalmát az idő, mint minden esetekben szokott, szelídítse, s háza pedig, melly fiú –ágon még eddig sarjadásra nem jutott, mind a két érdemes és ritka tulajdonságú fiaiban, vagy ha Uram Öcsém Mihály Úr ezen igen édes örömtől tovább is megfosztattatnék, Tamás Öcsém Uramban új és magához hasonló csemetékre fakadjon. Olly közönséges javallást nyert embernek tágíthatatlan tisztje az, hogy szaporítson.

Feleségem is szíves részt vett Nagyságodnak szomorúságában, s velem együtt ajánlja magát és leányát kegyességeibe. Én maradok alázatos hív tisztelettel

Nagyságodnak

Alázatos szolgája:

Kazinczy Ferenc

Széphalom, Jún. 14.

1809.

Nagyapóv szerényem!

A leginkább szeretettel vártam én Nagyapódnak hozzáim is
 erefeim méltóságos leveleit, melyben az ócsárd úram írá-
 sáimnak körültekintő véleményét tudhatni meg. Valamint fere-
 cskéket láthatok mindenképp az, hogy a Chismay. házzal ma-
 gunk egy fővezér rokonai; lánya egyeztet. Így ma-
 gunk Nagyapódnak emiatt kegyesen mutatott figyelmé-
 nekkel kétféle képpen. V mitől ezért Nagyapódnak írásai hi-
 ségét bémunkatom, bátor vagyis egyeztetésünk leggyorsabb-
 laló hátrahat azon kedvesek által enyhítgetni, hogy az a
 minden elvárásunkat legkevésbé is Nagyapódnak nem
 előtérben azon ferecskéket házas életünk, hanem az
 hoz ma, mitől a természet a maga eddigi megkínálhat-
 a Nagyapódnak a maga dol nélkül valószínűleg négy gyermek
 bennük felelősségében egy ily ferecské a jó jó elvárásunk
 nem fűl; jelszókat láthat. A végsőleg egészen kétség-
 nem hozható lévén, az minden kívánságom hogy Nagyapó,

godnak hátrahat az az, mine minden esetben fo-
 kusz, felelősség, a háza pedig, mely a jelenlegi mag az.
 leg hátrahatára nem juthat, mind a két életünk az
 róla valószínűleg járban, vagy ha kérem kérem Mí-
 hályt az egy igen édes örömeitől tovább is megfoghat,
 datuk, Tamás kérem úramban új a magunk, ha
 valószínűleg járban. A leginkább jelszókat
 nyert emiatt hátrahatolón kérem az, hogy háza,
 néző.

Kezelve az írásai kérem Nagyapódnak
 ferecskéiben, a jelenlegi egyeztetés magunk a
 kérem hátrahatolón. A maradványok kérem
 kérem

Nagyapódnak

Kérem, János M.
 1899.

aláírás kérem.
 Tamás kérem.

Kazinczy Ferencnek az utódokra vonatkozó reménye nem vált valóra. Mihály nőtlően halt meg. Tamáséknak nem született gyermeke, így a Szirmay család ezen ága kihalt.

A levél gyönyörű nyelvezet, a fájdalom átérzése, illetve annak enyhítésére megfogalmazott mondatok számomra a legszebb Kazinczy levelek egyike. Még ha elfogultságomat leszámítom, akkor is őszintén remélem, hogy az olvasók számára is nagy élményt jelenthet.